

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

קהילה במדבר: מגילות מדבר יהודה - 13172

תאריך עדכון אחרון 10-07-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): נח חכם

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: noaah@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: א 12-13

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס עוסק בממצא הארכאולוגי החשוב והמסעיר ביותר שהתגלה על אדמת ארץ ישראל (ואולי בכלל): מגילות מדבר יהודה. תוך קריאה ועיון מעמיקים במגילו ניחשף לקבוצה שחיברה אותם, לאורח חייה והשקפת עולמה המיוחדים, ליחסיה עם שאר הקבוצות בעם, ולהיבטים ההיסטוריים העולים מטקסטים מרתקים אלה.

מטרות הקורס:

הכרת המגילות שנתגלו במדבר יהודה, סוגיהן, תוכנן ומשמעותם לחקר תולדות ישראל ולתרבות העולמית. הבנת אופיה של הכת המשתקפת מן המגילות. ידיעת ההקשר ההיסטורי של הכת ותקופתה. רכישת יכולת ניתוח של טקסטים מן המגילות, ובעיקר טקסטים המכילים רמיזות היסטוריות לחיי הכת ומאורעותיה. פיתוח מיומנות של קריאה ביקורתית של מחקרים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להגדיר ולהעריך את תפיסת עולמה של כת מדבר יהודה. להשוות תפיסת עולם זאת להשקפות העולם האחרות שרווחו בעולם היהודי.
לנתח ולפרש טקסטים קומראניים וטקסטים הקשורים אליהם.
לערוך ניתוח היסטורי של מקורות מתקופת הבית השני הקשורים בקומראן.
להציג בפני עמיתים תיזה מנומקת.
ליצור מחקר היסטורי עצמאי ראשוני בהיקף של רפרט או עבודה סמינריונית.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, סמינר, סיורים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- שיעור 1: מבוא: הממצא והכת
- שיעור 2: כללי ההתנהגות של הכת
- שיעורים 3: המקדש
- שיעורים 4: תפילה
- שיעור 5: לוח השנה של כת מדבר יהודה
- שיעור 6: סיור בקומראן
- שיעור 7: טוב ורע בתפיסת הכת
- שיעור 8: הלכה
- שיעור 9: פשרים ותולדות הכת
- שיעורים 10: קומראן ונצרות
- שיעור 11: סיור במוזיאון ישראל

שיעור 12: אפוקליפסה, מגילת המלחמה, הציפייה למשיח
שיעור 13: האם ולאן נעלמו האיסיים?
שיעור 14: סיכום

חומר חובה לקריאה:

- ידין, יגאל, המגילות הגנוזות ממדבר יהודה, ירושלים ותל-אביב תשי"ז
ברושי, מגן, 'גיליון של מגילות מדבר יהודה וזיהוי בעליהן', על מגילת ספר (ערכה: לאה מזור), עמ' 26-15
- ברושי, מגן, המגילות הגנוזות, קומראן והאיסיים, עמ' 20-11
אשל חנן, 'תולדות התגליות הארכיאולוגיות בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 24-3
שוורץ דניאל, 'כת מדבר יהודה והאיסיים', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 612-601
G. Vermes and M. Goodman (eds.), *The Essenes According to the Classical Sources*, Sheffield 1989
- ברושי מגן, 'אורחות חיים בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 48-25
ידין, יגאל. מגילת מלחמת בני אור בבני חושך, ירושלים 1957, עמ' 184-181
M.O. Wise, '4QFlorilegium and the Temple of Adam', RQ 15 (1991) pp. 103-132
Hilary Evans Kapfer, 'The Relationship between the Damascus Document and the Community Rule: Attitude toward the Temple as a Test Case', DSD 14 (2007), pp. 152-177
- L.H. Schiffman, 'Community Without Temple: The Qumran Community's Withdrawal from the Jerusalem Temple', Beate Ego, Armin Lange & Peter Pilhofer (eds.), *Gemeinde ohne Tempel (Community without Temple): Zur Substituierung und Transformation des Jerusalemer Tempels und seines Kultus im Alten Testament, antiken Judentum und frühen Christentum (WUNT 118)*, Tübingen Mohr Siebeck 1999, pp. 267-284
- קיסטר מנחם, 'ירושלים והמקדש בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 496-477
וינפלד, משה. מאמרים שונים כגון: 'הבקשות לדעת, תשובה וסליחה בתפילת שמונה-עשרה, אופיין של הבקשות מקבילותיהן בקומראן ושורשיהן במקרא' תרביץ מח (תשל"ט), עמ' 186 ואילך.
טלמון, שמריהו, "מחזור" הברכות של כת מדבר יהודה, תרביץ כט (תש"ך), עמ' 20-1.
בלהה ניצן, 'ליטורגיה בקומראן: תפילות הקבע', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 260-225
סיווג של התפילות השונות מצוי אצל:
- Chazon, E. 'Prayers from Qumran and their Historical Implications', DSD 1 (1994), pp. 265 ff.
- Falk, Daniel K. *Daily, Sabbath, and Festival Prayers in the Dead Sea Scrolls*. Brill, Leiden, Boston & Köln 1998
DJD 21
- ידין, יגאל. מגילת המקדש, ירושלים תשל"ז, כרך א, עמ' 113-74
J.C. VanderKam, *Calendars in the Dead Sea Scrolls*, London & New York 1998
בן-דב יונתן, 'השנה בת 364 יום בקומראן ובספרות החיצונית', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 476-435
- 'Dualism', *Encyclopedia*, vol 1, cols. 215-220
מנחם קיסטר, 'על הרע ועל הטוב: הבסיס התאולוגי של עדת קומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 528-497
- ניצן בלהה, מגילת פשר חבקוק, ממגילות מדבר יהודה. ירושלים - תל-אביב תשמ"ו.
בלהה ניצן, 'מגילות הפשרים מקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 190-169

- Horgan, M.P. *Pesharim, Qumran Interpretations of Biblical Books*. Washington DC 1979
- J.H. Charlesworth, (ed.), *The Dead Sea Scrolls, Hebrew, Aramaic, and Greek Texts with English Translation, Tübingen & Louisville, vol. 6B: Pesharim, Other Commentaries, and Related Documents*, 2002
- אשל, חנן. 'תולדותיה של הקבוצה שישבה בקומראן והרמזים ההיסטוריים שבמגילות', קדמוניות ל (תשנ"ח), עמ' 93-86
- אשל חנן, מגילות קומראן והמדינה החשמונאית, ירושלים תשס"ד
- פלוסר דוד. 'פרושים צדוקים ואסיים בפשר נחום', יהדות בית שני – קומראן ואפוקליפטיקה, ירושלים תשס"ב, עמ' 219-184
- קיסטר מנחם, 'לתולדות כת האיסיים: עיונים בחזון החיות, ספר היובלים וברית דמשק', תרביץ נו (תשמ"ז), עמ' 18-1
- VanderKam, James, 'Identity and History of the Community', *Dead Sea Scrolls after Fifty Years*, 1999, vol. 2, pp. 487-533
- בריאן שולץ, 'מגילת מלחמת בני אור בבני חושך: הצד הספרותי', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 340-321
- כנה ורמן, 'אחרית הימים בהגות עדת קומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 550-529
- קנוהל, ישראל, בעקבות המשיח. ירושלים תש"ס
- ירדני עדה, 'טקסט נבואי על אבן מן המאה הראשונה לפסה"נ: הודעה ראשונה', קתדרה 123 (תשס"ז), עמ' 166-155
- ישראל קנוהל, 'עיונים ב"חזון גבריאל"', תרביץ עו (תשס"ז), עמ' 328-303
- ד' שורץ, 'קומראן וראשית הנצרות', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 628-613
- כנה ורמן, התיאור ומחירו: מקומם של הכהנים בהלכה הכהנית, מגילות ה-ו (תשס"ח), עמ' 108-85
- חנן בירנבוים, מעמדה ההלכתי של ירושלים על פי מגילת מקצת מעשי התורה, חזון החיות וספרות התנאים, מגילות ז, (תשס"ט), עמ' 17-3
- אהרן שמש, המקום אשר בחרתי: ירושלים ומקומות אחרים במגילת המקדש, ירושלים וארץ ישראל, ספר אריה קינדלר, תש"ס עמ' 110-101

חומר לקריאה נוספת:

המגילות:

א' קמרון, מגילות מדבר יהודה: החיבורים העבריים, א-ג, ירושלים תש"ע-ע"ה

Discoveries in the Judaean Desert, 1-39

J.H. Charlesworth (ed.), *The Dead Sea Scrolls, Hebrew, Aramaic, and Greek Texts with English Translation, Tübingen & Louisville*

F.G. Martinez & E. J.C. Tigchelaar (eds.) *The Dead Sea Scrolls Study Edition*, Brill: Leiden Boston Köln 1998

D.W. Parry & E. Tov (eds.), *The Dead Sea Scrolls Reader*, Brill: Leiden & Boston
E. Tov et al., *Dead Sea Scrolls (CD)*.

אתרי אינטרנט של המגילות:

<http://dss.collections.imj.org.il/he/home>

<http://www.deadseascrolls.org.il/home>

אנציקלופדיה:

Schiffman, Lawrence, H. & Vanderkam James C. *Encyclopedia of the Dead Sea Scrolls*. 2 vols., Oxford 2000

ביבליוגרפיה

ביבליוגרפיה עדכנית:

<http://orion.mscc.huji.ac.il/resources/bib/current.shtml>

קונקורדנציה

המילון ההיסטורי של הלשון העברית

Abegg Martin et al., *The Dead Sea Scrolls Concordance*, vol. 1 parts 1-2, Leiden & Boston 2003

מילונים

David J.A. Clines (ed.), *Dictionary of Classical Hebrew*

ניצן בלהה, תפילת קומראן ושירתה, ירושלים תל-אביב תשנ"ז.

חזון, גליקלר אסתר. תעודה ליטורגית מקומראן והשלכותיה: "דברי המארות". חיבור לשם קבלת

התואר "דוקטור לפילוסופיה", האוניברסיטה העברית תשנ"ב

ליכט, יעקב. מגילת ההודיות. ירושלים תשי"ז

ליכט, יעקב. מגילת הסרכים, ממגילות מדבר יהודה, ירושלים תשכ"ה

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %

הרצאה 0 %

השתתפות 10 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 20 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: